

5. Feldhausen, M., & Cole, J. (2000). Gifted Students and Leadership Development: A Literature Review. *Gifted Child Today*, 23(3), 24-31.
6. Коваленко, І. Виявлення обдарованих учнів через олімпіадний рух: психолого-педагогічний аспект. *Освітній дискурс*, 1(22), 2018, 118-130.
7. Kulyk, I. (2015). Success Stories of Olympiad Participants: Developing Leadership Skills. *International Journal for Talent Development and Creativity*, 3(1), 45-56.
8. Лисенко, Т. МАН як інструмент розвитку лідерських якостей старшокласників. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 4, 2017, 43-50.
9. Леонтьєва, О. Зв'язок інтелектуальної обдарованості та лідерського потенціалу серед студентів вищих навчальних закладів. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія"*, 3(24), 2019, 68-76.
10. Savchuk, O. (2020). Developing Leadership Qualities through Participation in MAN Projects: A Case Study. *Journal of Youth Studies*, 15(2), 189-203.
11. Степаненко, В. Участь учнів у проєктах МАН як чинник розвитку лідерських якостей. *Наукові записки Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв*, 1(32), 2019, 176-185.
12. Renzulli, J. S., et al. Intelligence, Leadership, and School Improvement. *Gifted Child Quarterly*, 46(3), 2002, 212-223.

Кармазіна М. С.,

*доктор політичних наук, професор;
працівник ЗСУ
karmm@ukr.net*

ЛІДЕРСТВО В ЧАС ВІЙНИ: ОЛЕНА ЗЕЛЕНСЬКА

У дослідженні увага зосереджена на таких типах політичного лідерства в Україні, як парламентське лідерство жінок та лідерство у контексті неформального інституту першої леді. Констатується антиукраїнська діяльність (як у попередній час, так і нині) низки жінок-парламентарів, а також деяких з-поміж перших леді. На цьому тлі проаналізована діяльність Олени Зеленської, спрямована на привернення уваги лідерів держав світу та представників еліт до проблем, пов'язаних із необхідністю різнопланової підтримки українців та України після повномасштабного російського вторгнення на територію суверенної Української держави.

Ключові слова: лідерство, Олена Зеленська, інститут перших леді в Україні, інституційні трансформації, повномасштабна російська агресія проти України.

The study focuses on such types of political leadership in Ukraine as women's parliamentary leadership and leadership in the context of the informal institution of the first lady. The anti-Ukrainian activities (both in the past and now) of a number of women parliamentarians, as well as some of the first ladies, are noted. Against this background, the activities of Olena Zelenska, aimed at drawing the attention of world leaders and representatives of elites to the problems related to the need for

multifaceted support of Ukrainians and Ukraine after the full-scale Russian invasion of the territory of the sovereign Ukrainian state

Key words: leadership, Olena Zelenska, the Institute of First Ladies in Ukraine, institutional transformations, full-scale Russian aggression against Ukraine.

Ведучи мову про лідерство, зауважу, що це поняття – багатозначне, різнопланове. Сферою мого зацікавлення є політичне лідерство. Зокрема – його жіночі іпостасі. У період після 1991 р. Україна бачила різні типи жінок, яких (вдавшись до тієї чи іншої типологізації за певними ознаками) можна характеризувати як лідерів. Жіноче лідерство в Україні варто, на мою думку, розглядати у порівнянні, на контрасті, так би мовити. Тож, найперше згадаю жінок, які тривалий час засідали в парламенті України. Сьогодні одні з них вже зійшли з політичної арени, оскільки політичні партії, пропагандистами ідей яких вони були, заборонені через свою антиукраїнську діяльність (ще у 2022 р.). Попри це, своєрідною «темною плямою» в історії українського парламентаризму залишилась діяльність нардепок, а нині зрадниць (як свідчить «Реєстр держзрадників», представлений в Мережі Рухом ЧЕСНО) А. Александровської (народної депутатка від КПУ у Верховній Раді третього–шостого скликань), зрадниць-регіоналок Г. Герман, О. Лукаш, Ю. Львовичкіної, О. Бондаренко, «прогресивної соціалістки» Н. Вітренко, багатоликої Н. Королевської, депутатки від партії ОПЗЖ Т. Плачкової. Але, аналізуючи ситуацію, не забуваймо: хтось з-посеред нас свого часу проголосував за партії, членкинями яких вони були, довірив їм представляти свої власні інтереси в парламенті. І ми розплатилися! Бо ж вони, позбавлені совісті та, здається, будь-яких інших чеснот, під машкарою комунізму, регіоналізму чи прикриваючись батьківщиною (от тільки – якою?) ставали лідерками перегонів з фактичного пограбування і визиску України. Нині хтось з цих мімікуючих лідерок відкрито влився в кровожерливий «руській мір», а от «тимошенки» – ще тут, ще сподіваються на голоси українців на наступних виборах до Верховної Ради. Вони пхатимуться до парламенту, можна спрогнозувати, так би мовити, «під прикриттям», – за спинами воїнів-ветеранів, волонтерів, тобто експлуатуватимуть наших справжніх героїв.

До лідерського спектру віднесу і перших леді країни – дружин українських президентів. Усі вони – неоднозначні. Серед них – дружини, чоловіки яких у совєтський час – відданні комуністи, яким на старті української незалежності вдалося, ставши президентами, «викрасти державу» (є в політологічній літературі таке поняття) і пронизати її вертикальними і горизонтальними корупційними зв'язками, безмежно збагатившись при цьому і знесиливши (за багатьма параметрами) Україну (що відчуваємо і за що розплачуємося ми зараз); серед них також і дружина боягузливого і підлого Януковича, що відкрив двері нашого українського дому війні, яка у час Революції гідності постала в ролі

«антимайданівки»; серед них, зрештою, – з труднощами (як засвідчили медіи) читаюча поезію Тараса Шевченка дружина «солодкого Петра» чи «Петракриголама» (як говорять про ще одного экс президента його соратники, народ)...

Утім, відомо: темряву долає світло. І цим світлом, я переконана, були і є достойні жінки-парламентарки, велика, мудра Ліна Костенко та інші українські духовні провідниці. Як і ті жінки, які стали справжніми героями після повномасштабного російського вторгнення, працюючи в тилу чи б'ючись на передовій. Але нині я хочу говорити про іншу нашу сучасницю – першу леді Олену Зеленську.

Майже з перших днів повномасштабного вторгнення Росії в Україну я прискіпливо відстежувала в медіях будь-яку інформацію щодо поведінки дружини Президента В. Зеленського – де вона? Чим зайнята? «Елітні дами» тікали за кордон і з безпечної відстані (з найдорожчих європейських готелів чи власних віл, заздалегідь куплених десь на озері Комо чи під Цюрихом на вкрадені у нас, українців і України, гроші) нині спостерігають за нашою пролитою кров'ю і болем. Швидко сформувався «батальйон Монако». За кордоном опинялися кучми, діти порошків та інших «патріотів». У медіях з'являлися фото засмаглої десь в ОАЕ Юлії Тимошенко. Але О. Зеленська не залишила Україну.

Уже 8 березня 2022 р. з'явився «Відкритий лист Олени Зеленської до представників світових ЗМІ» [1], у якому вона наголосила: «Я свідчу: попри заповнення пропагандистів Кремля, які називають це вторгнення «спецоперацією», – це вбивство мирних людей!... Я свідчу: ця війна ведеться проти мирного населення не тільки обстрілами... Я свідчу: Україна хоче миру! ... Україна оборонятиметься й ніколи не капітулює». Надалі акценти в її стратегічній комунікації зі світом були, пов'язані з необхідністю надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС [2], пришвидшенням військової допомоги Україні, гуманітарної підтримки простих людей (на звільнених територіях, як і внутрішньо перемішених осіб, українських біженців у Європі), з організацією психологічної допомоги військовослужбовцям та цивільним. Такі меседжі до світу стали своєрідним лейтмотивом *soft power* О. Зеленської у всі місяці війни Росії проти України.

У перші тижні і місяці війни О. Зеленська комунікувала із представниками Всесвітньої ради церков [3]; давала численні інтерв'ю зарубіжним медіям, серед яких були журнали *Vogue* і *Time*, американські телеканали *ABC*, *CNN* та французький *France 5*, газета *Le Monde* та ін. Дружина Президента особисто зустрічалася з першими леді іноземних держав: приміром, з першою леді США Джилл Байден (в Ужгороді, а згодом – у Вашингтоні), з дружиною президента Франції Бріджит Макрон, першою леді ФРН Ельке Бюденбендер. Комунікувала (у травні 2022 р.) з першою леді Ізраїлю Міхаль Герцог з питань медичної

допомоги ізраїльських лікарів українцям; у липні 2022 р. на Саміті перших леді і джентльменів Олена Зеленська спілкувалася з 23 статусними персонами (у ході зустрічі вдалося зібрати близько 6,5 млн доларів та, відповідно, придбати 84 автомобілі швидкої допомоги для потреб МОЗ України). І ця комунікація з першими леді і джентльменами стала регулярною.

Інша форма привернення уваги до війни в Україні – візити до провідних держав та владних структур світу і, відповідно, зустрічі з Президентом США Джоозефом Байденом, з державним секретарем Ентоні Блінкеном, поїздка до Страсбургу на засідання Європарламенту та спілкуванням з Урсулою фон дер Ляєн; поїздка на 77-му сесію Генеральної Асамблеї ООН, до Туреччини, де зустрічалася з першою леді Еміне Ердоган (наслідком домовленостей з якою стала евакуація Одеського дитячого будинку до Анкари [4]). О. Зеленську приймав Вселенський Патріарх Варфоломій, король Великобританії Чарльз III. У Португалії вона відкривала одну з найвідоміших подій у сфері світової ІТ-індустрії – *Web Summit*. У березні 2023 р. в Об'єднаних Арабських Еміратах (на запрошення форуму *Forbes 30/50*) зустрічалася з правителем емірату Абу-Дабі шейхом Мухаммадом бін Заїдом Аль Нагаяном, з державним міністром з питань міжнародної співпраці Рім Аль Хашімі та міністром з питань клімату та довкілля Маріам Аль Мхейрі – уповноваженими ОАЕ з питань гуманітарної допомоги Україні.

Вона не просто їздила і зустрічалася. О. Зеленська мала численні виступи закордоном. Зокрема (у 2022 р.) – на 75 сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я, у Конгресі США (ставши першою в історії дружиною лідера держави, яка зверталася до американських конгресменів); виступала на міжнародній конференції «Жінки у конфліктах»; на 17-ій щорічній зустрічі Ялтинської європейської стратегії, перед парламентом Великої Британії; на початку 2023 – на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, де презентувала українську «формулу миру»; у лютому 2023 р. – на засіданні ООН; на початку весни, у березні, – на конференції *United for Justice* («Об'єднані заради справедливості»), в якій взяли участь провідні правники з усього світу, експерти в галузі міжнародного права, генеральні прокурори, представники законодавчої та виконавчої влади, дипломати; у травні минулого року – на конференції «Азійське лідерство» (у Сеулі, Республіка Корея).

Географія поїздок, виступів, комунікацій, таким чином, невпинно розширювалася. У різних куточках світу дізнавалися про страждання і потреби українців, слухаючи голос Олени Зеленської.

Вищесказане дозволяє твердити, що неофіційний інститут першої леді в Україні за короткий час радикально трансформувалася: О. Зеленська постала не в образі недолугої і малорозвиненої «дружини Президента» (як більшість з її попередниць), але стала «голосом України», що залунав на різноманітних

міжнародних майданчиках. І це – прикмета часу.

Працюючи безпосередньо в Україні, перша леді проводила численні зустрічі з керівниками міжнародних структур, представниками влади країн світу, які безпосередньо відвідували нашу Батьківщину (наприклад, упродовж лютого 2023 р. – з директором Європейського регіонального бюро Всесвітньої організації охорони здоров'я доктором Гансом Клюге, із міністром закордонних справ Канади Мелані Жолі, з міністром культури Франції Римою Абдул-Малак і делегацією французьких митців; у квітні – з генеральною директоркою ЮНЕСКО Одрі Узулс, крім того – зустріч із делегацією Європейського Союзу у складі віце-президента Європейської комісії Дубравки Шуїці, міністра соціальних служб Швеції Камілли Вальтерссон Грьонвалль та віце-спікера Європейського парламенту, координатора з питань прав дитини Еви Божени Копач).

Окрема сторінка діяльності дружини Президента у час війни – її робота у рамках створеної Фундації Олени Зеленської, місією якої стало «відновлення України через відновлення кожної людини» [5], а одним з перших прикладів конкретної роботи і, відповідно, здобутків Фундації – збір коштів у Лондоні для відбудови лікарні в зруйнованому Ізюмі [6] (медичного комплексу, який є опорним для регіону та до війни щороку обслуговував 150 тис. мешканців громад).

Своєрідною оцінкою роботи О. Зеленської стало отримання нею (ще наприкінці 2022 р.) *The Hillary Rodham Clinton Awards* [7] – відзнаки, яку щорічно вручає Джорджтаунський інститут жінок, миру та безпеки (Georgetown Institute for Women, Peace and Security) за виняткове лідерство, за роль жінок у створенні більш мирного та безпечного світу.

Акції, заходи, ініціативи, до яких вона докладала своїх зусиль (брала участь у створенні, реалізації/проведенні) постійно прибирали нових форм: у 2022 р. вона сприяла евакуації онкохворих дітей, сиріт закордон та опікувалася дитячими будинками сімейного типу («Часто на новому місці вони не мають умов, які їм потрібні. Тож забезпечуємо все») [8]; ініціювала Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної підтримки* (втіленням програми опікується МОЗ, а ми, – розповідала пані Зеленська, – «залучаємо весь іноземний досвід, і водночас уже маємо власний, який точно знадобиться не тільки нам. Хороша новина – великих психологічних проблем можна уникнути,

* Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки – ініціатива першої леді Олени Зеленської, яка має на меті допомогти громадянам подолати пов'язаний із війною стрес і наслідки пережитих травматичних подій, запобігти розвитку психічних розладів. Розробку та впровадження програми координує Міністерство охорони здоров'я України у тісній взаємодії з українськими та міжнародними фахівцями. Ініціатива реалізується за підтримки Всесвітньої організації охорони здоров'я.

якщо знати, як надавати допомогу собі і як її отримати. Якраз таку систему ми будемо»); вела діалог з молоддю «Скажи чесно, ти як?» [9], долучалася до акції «16 днів активізму проти гендерно зумовленого насилля» [10], відкривала форум «Філософія спроможності» до Міжнародного дня людей з інвалідністю [11], працювала у складі правління Superhumans – спеціалізованої клініки з протезування та реконструкції, яку наприкінці 2022 р. почали обладнувати у Львові [12] та над реформою шкільного харчування, розпочату у січні 2022 р. і продовжену після 24 лютого 2022 р., але вже з урахуванням потреб воєнного часу – «в нових умовах, за нових викликів, коли частина дітей вчиться дома, у школах часто немає електрики», відшукавши «поради та рішення на всі ці випадки» та запусивши будівництво фабрики-кухні в Бучі, яка «зможе нагодувати три навколишні громади» (разом із американським меценатом Говардом Баффетом; будівництво було відкрите на початку квітня 2023 р.[13]); допомагала виданню «Довідника безбар'єрності» – першого в країні посібника з інклюзивного спілкування, у якому «з'явився важливий розділ «У воєнний час», який дав «відповіді на найактуальніші питання», а крім того – «Довідник...» був надрукований, у т. ч. і шрифтом Брайля, оскільки, на думку першої леді, «безбар'єрність набуває ще більшого значення: відновлюючи країну, ми маємо робити її кращою, ніж вона була. А людям, які отримали інвалідність – дати найкращі можливості» [14].

Дбаючи про українських біженців за кордоном, про «розірвані» родини, О. Зеленська доклала зусиль до започаткування українських аудіогідів у музеях світу, до проектів «Книжки без кордонів», у межах якого було надруковано та роздано дітям понад 200 тис. книжок [15].

Працюючи в інтересах України, перша леді час від часу констатувала наявність проблемних місць у співпраці із представниками зарубіжних еліт, відзначаючи (зокрема, на початку серпня 2023 р.) затягування ними відповідей на її прохання. Але ж, як стверджувала О. Зеленська, «слово «довго» – це не те слово, яке нам варто використовувати. Ми маємо використовувати слово «швидше»», адже Україна захищає не лише свої інтереси, але намагається зберегти «демократичний баланс у світі», розплачуючись за це життями, а «решта світу просто платить своїми ресурсами» [16].

Утім, впродовж 2023 р. Фондація першої леді об'єднала для підтримки українців партнерів зі щонайменше 25 країн світу та продовжила реалізовувати важливі проєкти у 19 регіонах України, здобувши для України від міжнародних партнерів загалом близько 500 млн грн. [17]. Прикметно, що у 2023 р. Фондація Олени Зеленської пройшла аудит міжнародної грантової платформи САФ America та отримала статус прозорої й надійної організації, із якою можуть співпрацювати донори та благодійники зі США.

У 2023 р. у рамках гуманітарної допомоги деокупованим районам Харківщини Фондація першої леді надала 154 потужних генератори лікарням та освітнім закладам; облаштувала 13 тимчасових прихистків меблями та побутовою технікою; передала 20 систем для очищення води підрозділам Національної поліції Херсонської, Миколаївської, Дніпропетровської та Запорізької областей, а також 30 фільтраційних систем структурам ДСНС у Донецькій та Дніпропетровській областях (кожна така установка здатна очищувати щонайменше 1200 літрів води щодня); за 2023 р. Фондація надала гуманітарну допомогу кожній третій великій прийомній родині в Україні (матеріали для ремонту та утеплення будинків, генератори, побутову техніку, гаджети для навчання тощо); організувала спільний відпочинок в Українських Карпатах для великих прийомних родин (це –1400 дітей зі своїми прийомними батьками) із прифронтових областей та сімей ВПО, а крім того – розпочала масштабний проєкт «Адреса дитинства» та будує нові домівки для тих великих прийомних родин, які втратили житло через війну (нині триває спорудження перших 14 будинків у восьми областях України); у 2023/24 навчальному році третина школярів України продовжила навчатися виключно онлайн, і Фондація забезпечила понад 30 тис. школярів і вчителів (з Донецької, Луганської, Дніпропетровської, Херсонської, Миколаївської, Одеської, Запорізької, Сумської, Чернігівської та інших областей) планшетами та ноутбуками, долучилася до облаштування перших укриттів у навчальних закладах Полтавської та Чернігівської областей [17].

Нове зобов'язання Фондації Олени Зеленської – відбудувати дитячий творчо-спортивний хаб у Бородянці на Київщині (Центр дитячої творчості та спортивну школу, які були на цьому місці, і які на початку 2022-го зруйнували російські ракети; уже залучено 1 млн дол. США.), а ще – ініційовано проведення загальнонаціонального соціологічного дослідження «Індекс майбутнього» (у співпраці з Kyiv School of Economics), у межах якого буде оцінено добробут дітей за дев'ятьма напрямками – здоров'я, безпека, освіта, ментальне здоров'я, стосунки, соціальні та емоційні навички, ризикована поведінка, матеріальне забезпечення та система інституційної підтримки й виховання, що дозволить визначити основні проблемні сфери дитинства в Україні та допомогти державним інституціям сформувати ефективні політики [17].

Напередодні Різдва Фондація Олени Зеленської привітала всі прийомні та великі прийомні родини України: 23 грудня 2023 р. 3100 прийомних родин, які виховують дітей, позбавлених батьківської опіки, одночасно отримали подарунки.

Працюючи у галузі охорони здоров'я, Фондація у 2023 р. вкладала кошти не лише у відбудову медичного комплексу в Ізюмі, але й допомагала центральній лікарні в місті Чугуєві (забезпечила медзаклад на Харківщині генераторною

підстанцією для безперебійного електроживлення терапевтичного, гінекологічного, паліативного та операційного відділень, допомогла відбудувати травматологічне відділення, придбавши нове медичне обладнання та меблі на загальну суму понад 4 млн грн.) [17]. Крім того, за підтримки Фондації Міністерство охорони здоров'я України вже одержало 23 евакуаційних швидких для прифронтових регіонів, що укомплектовані усім необхідним для надання екстреної медичної допомоги: кисневими балонами, кардіомоніторами, дефібриляторами, електрокардіографами, апаратами штучної вентиляції легень тощо [17].

Прямуючи в руслі, обраному на початку повномасштабної агресії Росії проти України, Олена Зеленська вже на початку цього – 2024-го – року виступала на Парламентській Асамблеї ПАРЄ, зосередивши увагу на питанні повернення українських дітей з російського полону [18]. Про «війну Росії проти дітей» Олена Зеленська 1 лютого поточного року говорила на міжнародній конференції в Латвії. І там же, в Латвії, у Музеї окупації Латвії вона відкрила черговий аудіогід українською мовою – 78-й за ліком у проекті з упровадження україномовних аудіоекскурсій у провідних пам'ятках світу (аудіогід реалізовано, приміром, у французькому Луврі та Версалі, британському Вестмінстерському абатстві, у італійському Колізеї та Галереї Боргезе, в австрійській Галереї Альбертіна, у нідерландському Рейксмузеї).

Майже кожен день Олени Зеленської – дорога, яка виснажує, забирає сили, майже щодня – виступи заради привернення уваги і коштів на порятунок України і українців, і нескінченне самовіддане надання допомоги пораненим чи то у німецькій клініці «Шаріте» (що мало місце 3 лютого 2024 р.) чи дитячої лікарні у Боярці (8 лютого 2024 р.).

Ось це і є жіноче лідерство – не крикливе, але жертвоне, те, яке приносить реальну користь не власній кишені, а Україні і українцям у найскрутніший час.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Відкритий лист Олени Зеленської до представників світових ЗМІ. 8 березня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vidkritij-list-oleni-zelenskoji-do-predstavnikiv-svitovih-zm-73437>
2. Олена Зеленська закликала ЄС надати Україні статус кандидата на членство. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-zaklikala-yes-nadati-ukrayini-status-kandidat-75841>
3. Перша леді України звернулася до Всесвітньої ради церков. URL: <https://www.president.gov.ua/news/persha-ledi-ukrayini-zvernulasya-do-vsivitnoyi-radi-cerkov-73681>
4. Згідно з домовленостями між першими леді України й Туреччини одеський будинок дитини евакуювали до Анкари. 22 листопада 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zgidno-z-domovlenostyami-mizh-pershimi-ledi-ukrayini-j-turec-79337>

5. Олена Зеленська: місія моєї Фундації – відновлення України через відновлення кожної людини». URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-misiya-moyeyi-fundaciyi-vidnovlennya-ukrayini-80177>
6. У Лондоні Фундація Олени Зеленської розпочала збір коштів на відновлення лікарні в Ізюмі. 29 листопада 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/u-londoni-fundaciya-oleni-zelenskoji-rozpochala-zbir-koshtiv-79529>
7. Олена Зеленська отримала відзнаку The Hillary Rodham Clinton Awards. 6 грудня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-otrimala-vidznaku-hillary-rodham-clinton-awar-79661>
8. Олена Зеленська у підсумковому інтерв'ю розповіла про свою роботу під час війни. 31 грудня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-u-pidsumkovomu-intervyu-rozpovila-pro-svoyu-r-80189>
9. Олена Зеленська взяла участь у діалозі з молоддю «Скажи чесно, ти як?». 18 листопада 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-vzyala-uchast-u-dialozii-z-moloddyu-skazhi-che-79245>
10. Олена Зеленська долучилася до акції «16 днів активізму проти гендерно зумовленого насильства». 25 листопада 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-doluchilasya-do-akcii-16-dniv-aktivizmu-prot-79433>
11. Перша леді Олена Зеленська відкрила форум «Філософія спроможності» до Міжнародного дня людей з інвалідністю. 3 грудня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/persha-ledi-olena-zelenska-vidkrila-forum-filosofiya-spromozhnosti-79613>
12. Перша леді розповіла про новини проекту Superhumans – спеціалізованої клініки з протезування та реконструкції. 22 грудня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/persha-ledi-rozpovila-pro-novini-proektu-superhumans-special-80033>
13. Олена Зеленська та меценат Говард Баффет відкрили будівництво першої в Україні фабрики-кухні в Бучі. 10 квітня 2023 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-ta-mecenat-govard-baffet-vidkrili-budivnictvo-82177>
14. Олена Зеленська у підсумковому інтерв'ю розповіла про свою роботу під час війни. 31 грудня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-u-pidsumkovomu-intervyu-rozpovila-pro-svoyu-r-80189>
15. Олена Зеленська у підсумковому інтерв'ю розповіла про свою роботу під час війни. 31 грудня 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-u-pidsumkovomu-intervyu-rozpovila-pro-svoyu-r-80189>
16. Олена Зеленська: Там, де наші партнери використовують слово «довго», нам потрібне слово «швидше». 8 серпня 2023 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-tam-de-nashi-partneri-vikoristovuyut-slovo-do-84785>
17. Рік досягнень і нових викликів: що вдалося зробити команді Фундації Олени Зеленської впродовж 2023-го. URL: <https://www.president.gov.ua/news/rik-dosyagnen-i-novih-viklikiv-sho-vdalosya-zrobiti-komandi-88177>

18. Олена Зеленська у виступі на засіданні ПАРЄ: Наші діти – це майбутнє всього світу, нам треба рятувати їх із російського полону швидше. 25 січня 2024 року.
URL: <https://www.president.gov.ua/news/wife?date-from=13-02-2023&date-to=13-02-2024&page=2>

Киричук В. О.,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології управління
ЦПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
kyrichuk@ukr.net*

ВИЯВЛЕННЯ ЛІДЕРІВ СЕРЕД ОДНОКЛАСНИКІВ МЕТОДОМ КООРДИНАТНО-СОЦІОГРАМНОГО АНАЛІЗУ КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ

Вступ. Лідерство відіграє важливу роль у розвитку та функціонуванні класних колективів та груп учнів. Лідер – це особа, яка здатна мотивувати, організовувати та надихати однокласників. Лідер в класному колективі бере на себе відповідальність за свої дії та за дії, він пропонує нові ідеї та бере на себе ініціативу в їх реалізації завдань. Лідер вміє спілкуватися з однокласниками, чітко висловлювати свої думки та уважно слухати інших, розуміє почуття та потреби інших людей.

Взаємостосунки розгортаються у класних колективах на двох рівнях: формальному та неформальному.

Формальним індикатором є оцінка життєвої активності учнів за дев'ятьма групами видів діяльності (яку дає офіційна особа – класний керівник), та опитування учнів на предмет їхніх взаємостосунків.

Методом координатно-соціограмного аналізу учнів класного колективу, можна встановити: офіційний (Сі) та неофіційний (Si) статус кожного члена класного колективу за такими координатами: Сі+Si+ (позитивний офіційний, позитивний неофіційний); Сі+Si- (позитивний офіційний, негативний неофіційний); Сі-Si (нейтральний офіційний, нейтральний неофіційний); Сі-Si+ (негативний офіційний, позитивний неофіційний); Сі-Si- (негативний офіційний, негативний неофіційний).

Емпіричними корелятами розподілу учнів за соціометричними групами є групова експертна оцінка самих учнів на питання 1–4 анкети "Соціум", а саме:

1. Хто з однокласників найбільше подобається тобі?
2. Хто з однокласників менше або зовсім не подобається?
3. Хто з однокласників підтримує тебе, ділиться з тобою думками, переживає за тебе?